

На пачатковым этапе станаўлення лiтаратуры праяўляюцца творы нярэдка пішуцца паэтамі, а гэта якраз і абумоўлівае нараджэнне адметнага жанру, своеасаблівых вершаў у прозе – лірычных мініячур, або імпрэсій (фр. *impression* – уражанне). Адначасова з вершамі і апавяданнямі ствараў іх і Змітрок Бядуля. Для імпрэсіі ўласціва каштоўнасць «першага ўражання», апора на першасны пачуццёвы вобраз, які ўзнікае пры непасрэдным успрыманні прадмета або з'явы, імкненне замацаваць гэта ўражанне. Характарызуючы творчасць пісьменніка, І. Навуменка адзначаў, што Змітрок Бядуля ў беларускай лiтаратуры – найбольш выразны імпрэсіяніст, які імкнецца «схапіць» пачуццёвы вобраз і вызначыць яго яскравай, вобразнай дэталлю.

Падрыхтаваны пісьменнікам зборнік «Абразкі» ў 1913 г. убачыў свет у пецябургскім выдавецтве «Загляне сонца і ў наша ваконца». Менавіта назва зборніка паспрыяла з'яўленню такога тэарэтыка-лiтаратурнага тэрміна, як «абразок». Абразок – жанр лірычнай мініячур у прозе, які мае наступныя характэрныя асаблівасці: слаба разгорнуты сюжэт ці ўвогуле яго адсутнасць; шырокі дыяпазон пачуццяў, назіранняў, зварот да ўнутранага свету чалавека; філасофска-элегічны настрой; асацыятыўнасць разважанняў [1, с. 5].

Зборнік «Абразкі» напісаны ў стылі імпрэсіянізму. Імпрэсіянізм – кірунак у мастацкай культуры апошняй трэці XIX – пачатку XX ст., сутнасць якога ў фіксацыі выпадковых прасторава-часавых момантаў рэчаіснасці, мімалётных уражанняў, паўтонаў. Імпрэсіянізм засноўваўся найперш не на выразным выяўленні аб'ектапаказу, а на перадачы асабістага ўражання мастака ад яго ўспрымання [3, с. 129].

Як мастак-імпрэсіяніст З. Бядуля адлюстроўвае навакольную рэчаіснасць такой, якой бачыць яе ў дадзены момант. Пры гэтым ён абавязана першасны пачуццёвы вобраз і як бы «замалёўвае» сваё пачатковае ўяўленне, перадае ўражанні ад рэчаіснасці і яе адчуванне пры дапамозе асноўнага сродку ў творах імпрэсіянізму, якім з'яўляецца колер, яго багацце, пералівы, тонкія адценні. У сваіх імпрэсіях З. Бядуля надае абсалютную перавагу светлым колерам – беламу і блакітнаму: «Белы туман абхапіў рэчку, а цені паламанага плота маталіся парасістай мяжы...» [2, с. 24]. Эпітэты «бліскучы», «дыяментавы», «крышталёвы», «люстэрны» абазначаюць белы колер з адценнямі. У імпрэсіях З. Бядулі часцей за ўсё прысутнічаюць блакітнае неба, блакітныя вочы. Гэта тлумачыцца рамантычным светаўспрыманнем пісьменніка. Значную ўвагу аўтар абразкоў удзяляе колеравым адценням, словам са значэннем «бляск», «святло», «агонь», «золат», «срэбра». Колеравая палітра Бядулевых мініячур зіхаціць, пераліваецца, блішчыць, што стварае таямнічы і загадкавы каларыт твораў, узмацняе паказ душэўнага разладу ў свядомасці іх лірычнага героя і аўтара з навакольнай рэчаіснасцю.

Бывае цяжка апісаць тое, што адчуваеш пры дапамозе колеру. Адсюль вынікае патрэба ў карыстанні гукам і пахам. Разам з аўтарам мы чуем шапункі

вярбіны з чаротам, гутарку зорак, плач пралесак, рагатаанне гумён. У З. Бядулі спяваюць і анёлы, і русалкі, і зоркі, нават узор, вытканы дзяўчынай («нешта дзіўнае баіць аб вёсцы і полі абшырным» [2, с. 31]). Не меншую ўвагу ў абразках наараты». Двойчы ўзгадвае З. Бядуля пах сасновай смалы («у парнасі зялёнагаю чуцен пах кветак і сасновай растопленай смалы» [2, с. 29]; «ад растопленай сасновай смалы кружыцца галава» [2, с. 34]). У аўтара нават туман пахучы.

Слоўная палітра абразкоў З. Бядулі вызначаецца сярод твораў беларускіх пісьменнікаў пачатку ХХ ст. яркай вобразнасцю, метафарычнасцю і разнастайнасцю. З. Бядуля «малюе» словам. Дапамагаюць яму ў гэтым фальклорныя эпітэты і параўнанні (чыстае поле [2, с. 13], яснае сонейка [2, с. 17], шаўковыя валасы [2, с. 20], маці родная [2, с. 33]. У традыцыйна народнай манеры аўтар параўноўвае дзяўчыну з бярозкай (дзяўчына, нібы тая бярозка [2, с. 23]).

У зборніку «Абразкі» можна вылучыць наступныя групы вобразаў: а) міфалагічныя (русалка); б) кніжныя (карона, рыцары дня і ночы); в) біблейскія (анёл, Бог, крыж).

Выкарыстанне гэтых вобразаў дапамагае глыбей раскрыць стан лірычнага героя: стварыць адчуванне таямнічасці, загадкавасці ў некаторых выпадках страху. Напрыклад, чароўную прыгажосць дзяўчыны: «купаўся там анёл з распущанымі шаўковымі валасамі» [2, с. 20]. На нашу думку, гэтыя вобразы робяць на нас уражанне, і мы можам зазірнуць у душу лірычнаму герою, уявіць сабе яго адчуванні. Адметнасцю абразкоў з'яўляюцца арыгінальныя разгорнутыя параўнанні, эпітэты і дэталі, створаныя самім аўтарам. Напрыклад: «Стой на сваім месцы адважна і будзеш вечна жыць са мне, як той лазовы куст, каторага як бы не адсякалі, а ён усё разрастаецца...» [2, с. 42]; «Азалаціліся зубатыя хмары. Яны выглядаюць, як грамадныя мармурныя глыбы, каторыя завіслі ў паветры...» [2, с. 46]; «Толькі што маладзік узышоў, і купаўся ён у сярэбраных хвалях, нібы шчупак...» [2, с. 20]; «... маладыя пралескі расцвіталі ў разарваным сэрцы, каторае было абведзена вянком бярозавых лісткаў...» [2, с. 31]; «... неба яснала пад блакітнымі ўсмішкамі непарыўных блескаў...» [2, с. 35].

Аўтар імпрэсій – гэта пясняр ночы, вечара і ранку, амаль у палове твораў падзеі адбываюцца на мяжы вечара і ночы (сам стан пераходнасці з'яўляецца адзнакай імпрэсіянізму), ночы і раніцы, або ноччу. Такім чынам, часцей за ўсё Бядуля ў абразках апісвае летнюю ноч.

Пералічаныя прыкметы імпрэсіяністычнага стылю дазваляюць гаварыць аб адметнай манеры пісьма ў беларускай прозе пачатку ХХ ст., аб плённасці той традыцыі, на чале якой стаяў Змітрок Бядуля.

### Літаратура

1. Белая, А.І. Вывучэнне творчасці Змітрака Бядулі ў Х класе / А.І. Белая // Беларуская мова і літаратура. – 2009. – № 5. – С. 3–8.
2. Бядуля, З. Збор твораў: у 5 т. / З. Бядуля. – Мінск: Маст. літ., 1986. – Т. 2: Вершы ў прозе. Лірычныя імпрэсіі. – 385 с.
3. Дубянецкі, Э.С. Культуралогія: энцыкл. давед. / Э.С. Дубянецкі. – Мінск, 2003. – 384 с.